

การบริหารการศึกษาอัจฉริยะด้วยการจัดการความรู้เพื่อ ขับเคลื่อนคุณภาพสถานศึกษาในยุคดิจิทัล

Smart Educational Administration through Knowledge Management for Enhancing School Quality in the Digital Era

1. พระครูศาสนกิจโกศล (ศรายุทธ Wachirapanyo (ทวีชัย)), 2. พงศ์ศร พิมพะนิตย์*
1. Phrakru Sasanakitkosol (Sarayut Wachirapanyo), 2. Pongsatorn Pimpanit*

1. โรงเรียนวัดแม่วิมวิทยา, 2. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

1. Wat Mae Rim Wittaya School, 2. Western University

*Corresponding Author E-Mail: pongpim2506@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งนำเสนอแนวคิดการบริหารการศึกษาอัจฉริยะด้วยการจัดการความรู้เพื่อขับเคลื่อนคุณภาพสถานศึกษาในยุคดิจิทัล โดยอธิบายความสำคัญของการบริหารสถานศึกษาที่ใช้ข้อมูล เทคโนโลยีดิจิทัล ปัญญาประดิษฐ์ และองค์ความรู้เป็นฐานในการวางแผน ตัดสินใจ ดำเนินงาน ติดตามผล และพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง เนื้อหาบทความครอบคลุมแนวคิดการบริหารการศึกษาอัจฉริยะ การจัดการความรู้ในสถานศึกษา บทบาทของเทคโนโลยีดิจิทัลกับการบริหารการศึกษา การยกระดับคุณภาพสถานศึกษาด้วยข้อมูล และความรู้ และแนวทางพัฒนาสถานศึกษาอัจฉริยะอย่างยั่งยืน ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า สถานศึกษาที่สามารถบูรณาการข้อมูล เทคโนโลยี และการจัดการความรู้เข้ากับการบริหาร จะช่วยเพิ่มความแม่นยำในการตัดสินใจ ส่งเสริมการพัฒนาครูและบุคลากร สนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียน และสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ ทั้งยังช่วยให้การบริหารสถานศึกษามีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น การบริหารการศึกษาอัจฉริยะจึงเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาให้ก้าวทันโลกดิจิทัลและนำไปสู่ความยั่งยืนทางการศึกษา

คำสำคัญ: 1. การบริหารการศึกษาอัจฉริยะ; 2. การจัดการความรู้; 3. คุณภาพสถานศึกษาในยุคดิจิทัล

ABSTRACT

This article aims to present the concept of smart educational administration through knowledge management as a mechanism for driving school quality in the digital era. It explains the importance of school administration based on data, digital technology, artificial intelligence, and organizational knowledge for planning, decision-making, implementation, monitoring, and continuous quality improvement. The article covers five key areas: the concept of smart educational administration, knowledge management in educational institutions, the role of digital technology in educational administration, the enhancement of school quality through data and

knowledge, and guidelines for developing sustainable smart schools. The study indicates that educational institutions that integrate data, technology, and knowledge management into administration can enhance the accuracy of decision-making, promote the development of teachers and personnel, support student learning, and foster a learning organization culture. Such integration also contributes to transparent, accountable, and adaptive school administration. Therefore, smart educational administration is an important mechanism for improving school quality, enabling educational institutions to keep pace with digital transformation and achieve sustainable educational development.

Keywords: 1. Smart educational administration; 2. Knowledge management; 3. School quality in digital era

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงของโลกยุคดิจิทัลส่งผลให้การบริหารการศึกษาต้องปรับตัวจากรูปแบบเดิมที่เน้นการควบคุม กำกับ และจัดการเชิงเอกสาร ไปสู่การบริหารที่ใช้ข้อมูล เทคโนโลยีดิจิทัล และองค์ความรู้เป็นฐานในการตัดสินใจอย่างเป็นระบบ สถานศึกษาจึงไม่อาจดำเนินงานเพียงตามระเบียบหรือแผนงานประจำเท่านั้น แต่จำเป็นต้องพัฒนาระบบบริหารที่มีความคล่องตัว ทันสมัย และตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของผู้เรียน สังคม และตลาดแรงงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579 ได้กำหนดทิศทางสำคัญของการจัดการศึกษาไทยไว้ว่า ต้องมุ่งให้คนไทยทุกคนเข้าถึงโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษาที่มีคุณภาพ พร้อมทั้งพัฒนาระบบบริหารจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

แนวคิดการบริหารการศึกษาอัจฉริยะ จึงเป็นแนวทางการบริหารที่นำเทคโนโลยีดิจิทัล ปัญญาประดิษฐ์ ระบบฐานข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูลมาใช้นับสนับสนุนการบริหารสถานศึกษา ทั้งด้านการวางแผน การพัฒนาครู การติดตามผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน การประกันคุณภาพ และการจัดบริการทางการศึกษา ให้ตรงกับความต้องการของผู้เรียนแต่ละกลุ่ม OECD ชี้ว่า เทคโนโลยีดิจิทัลรวมถึงปัญญาประดิษฐ์สามารถช่วยเพิ่มประสิทธิผลและคุณภาพการศึกษา โดยเฉพาะการจัดการเรียนรู้และบริการทางการศึกษาที่มีลักษณะเฉพาะบุคคลมากขึ้น (OECD, 2023) อย่างไรก็ตาม การใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาต้องไม่มุ่งเพียงการจัดหาอุปกรณ์หรือระบบดิจิทัล แต่ต้องคำนึงถึงหลักฐานเชิงประจักษ์ ความเท่าเทียม ความปลอดภัย และประโยชน์สูงสุดของผู้เรียนเป็นสำคัญ (UNESCO, 2023)

การจัดการความรู้เป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้การบริหารการศึกษาอัจฉริยะมีความสมบูรณ์ เพราะสถานศึกษามีองค์ความรู้จำนวนมากทั้งความรู้ชัดแจ้ง เช่น แผนการสอน ข้อมูลผลสัมฤทธิ์ รายงานประเมินตนเอง และคู่มือปฏิบัติงาน รวมถึงความรู้ฝังลึกจากประสบการณ์ของผู้บริหาร ครู บุคลากร และชุมชน การจัดการความรู้ช่วยให้สถานศึกษารวบรวม แลกเปลี่ยน วิเคราะห์ และนำองค์ความรู้เหล่านี้ไปใช้พัฒนางานอย่างต่อเนื่อง แนวคิดการสร้างความรู้ของ Nonaka อธิบายว่า ความรู้ขององค์กรเกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างความรู้ฝังลึกและความรู้ชัดแจ้งผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยน แปลงรูป ผสมผสาน และนำไปปฏิบัติ (Nonaka, 1994)



การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ ๔ และระดับนานาชาติครั้งที่ ๓ “รุ่งอรุณแห่งสันติภาพ”

ดังนั้น การบริหารการศึกษาอัจฉริยะด้วยการจัดการความรู้จึงเป็นการบูรณาการเทคโนโลยีกับปัญญาขององค์กร เพื่อยกระดับคุณภาพสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดวิสัยทัศน์ด้านดิจิทัลเพื่อการศึกษาไว้ว่า หน่วยงานด้านการศึกษาคควรใช้ดิจิทัลอย่างเต็มศักยภาพ และพัฒนาคนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่อย่างทั่วถึง เท่าเทียม และเรียนรู้ตลอดชีวิต (กระทรวงศึกษาธิการ, 2566) เมื่อสถานศึกษาสามารถใช้ข้อมูลและความรู้เป็นฐานในการวางแผน ตัดสินใจ ปรับปรุงการเรียนการสอน และพัฒนาระบบประกันคุณภาพได้อย่างต่อเนื่อง ย่อมนำไปสู่การบริหารที่แม่นยำ โปร่งใส มีส่วนร่วม และเกิดคุณภาพที่ตรวจสอบได้ในยุคดิจิทัล

แนวคิดการบริหารการศึกษาอัจฉริยะ

การบริหารการศึกษาอัจฉริยะเป็นแนวคิดการบริหารสถานศึกษาที่พัฒนาขึ้นเพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมดิจิทัล โดยมุ่งใช้เทคโนโลยี ข้อมูลสารสนเทศ ปัญญาประดิษฐ์ และองค์ความรู้ขององค์กรมาใช้ในการวางแผน ตัดสินใจ ดำเนินงาน และประเมินผลอย่างเป็นระบบ แนวคิดนี้มีได้หมายถึงการนำเทคโนโลยีมาใช้แทนมนุษย์เท่านั้น แต่หมายถึงการใช้เทคโนโลยีเพื่อเสริมศักยภาพของผู้บริหาร ครู บุคลากร และผู้เรียนให้สามารถทำงานและเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น สอดคล้องกับเป้าหมายของแผนการศึกษาแห่งชาติที่มุ่งพัฒนาระบบบริหารจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ และพัฒนาคนไทยให้มีสมรรถนะสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

ลักษณะสำคัญของการบริหารการศึกษาอัจฉริยะ คือ การบริหารโดยใช้ข้อมูลเป็นฐาน หรือ Data-driven Management ผู้บริหารสถานศึกษาต้องสามารถนำข้อมูลด้านผู้เรียน ครู หลักสูตร ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน บประมาณ ทรัพยากร และผลการประเมินคุณภาพมาใช้ในการวิเคราะห์ปัญหา คาดการณ์แนวโน้ม และกำหนดแนวทางพัฒนาสถานศึกษาได้อย่างแม่นยำ OECD เห็นว่าเทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์สามารถช่วยเพิ่มประสิทธิผลของการศึกษาได้ หากมีการใช้ข้อมูลและเครื่องมือดิจิทัลเพื่อแก้ปัญหาด้านการศึกษาอย่างเป็นระบบ (OECD, 2023) นอกจากนี้ การบริหารการศึกษาอัจฉริยะยังต้องเชื่อมโยงกับการจัดการความรู้ในสถานศึกษา เพราะสถานศึกษามีทั้งความรู้ชัดแจ้ง เช่น แผนการสอน รายงานผลการเรียน คู่มือปฏิบัติงาน และฐานข้อมูลต่าง ๆ รวมทั้งความรู้ฝังลึกที่อยู่ในประสบการณ์ของผู้บริหาร ครู และบุคลากร การจัดการความรู้ช่วยให้สถานศึกษาสามารถรวบรวม แลกเปลี่ยน ถ่ายทอด และนำความรู้ไปใช้ในการพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง โดย Nonaka อธิบายว่า การสร้างความรู้ขององค์กรเกิดจากการแปลงและแลกเปลี่ยนระหว่างความรู้ฝังลึกกับความรู้ชัดแจ้ง ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการเรียนรู้และนวัตกรรมในองค์กร (Nonaka, 1994)

ในมิติของสถานศึกษาอัจฉริยะ แนวคิด Smart Education ให้ความสำคัญกับการสร้างระบบนิเวศการศึกษาดิจิทัลที่มีคุณภาพ ครอบคลุม และยั่งยืน ประกอบด้วยโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล ความสามารถของบุคลากร ความเสมอภาค การประเมินตามหลักฐาน และวัฒนธรรมการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง (Huang et al., 2024) อย่างไรก็ตาม การใช้เทคโนโลยีในการศึกษาไม่ควรมุ่งเน้นเพียงความทันสมัยของอุปกรณ์หรือระบบ แต่ต้องคำนึงถึงความเหมาะสม ความเท่าเทียม ความปลอดภัย และประโยชน์ของผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (UNESCO, 2023) ดังนั้น แนวคิดการบริหารการศึกษาอัจฉริยะจึงเป็นการบูรณาการระหว่างภาวะผู้นำทางการศึกษา เทคโนโลยีดิจิทัล การจัดการความรู้ และการใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ เพื่อยกระดับคุณภาพสถานศึกษาในยุคดิจิทัล ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีวิสัยทัศน์ดิจิทัล ส่งเสริมวัฒนธรรมการเรียนรู้ร่วมกัน พัฒนาครูให้มีสมรรถนะ



การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ ๔ และระดับนานาชาติครั้งที่ ๓ “รุ่งอรุณแห่งสันติภาพ”

ดิจิทัล และสร้างระบบบริหารที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ และปรับตัวได้รวดเร็ว การบริหารลักษณะนี้จะช่วยให้สถานศึกษาสามารถพัฒนาคุณภาพผู้เรียน คุณภาพครู และคุณภาพองค์กรได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

การจัดการความรู้ในสถานศึกษา

การจัดการความรู้ในสถานศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยให้โรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาสามารถรวบรวม จัดระบบ แลกเปลี่ยน และนำองค์ความรู้ไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพการบริหารและการจัดการเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง ความรู้ในสถานศึกษาไม่ได้จำกัดอยู่เพียงเอกสาร แผนการสอน คู่มือ หรือข้อมูลผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนเท่านั้น แต่ยังรวมถึงประสบการณ์ เทคนิคการสอน วิธีแก้ปัญหา และภูมิปัญญาการทำงานของผู้บริหาร ครู บุคลากร ผู้เรียน และชุมชน ซึ่งถือเป็นทุนทางปัญญาที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาสถานศึกษา (Davenport & Prusak, 1998)

การจัดการความรู้มีความสำคัญต่อสถานศึกษา เพราะช่วยเปลี่ยนความรู้ที่กระจัดกระจายอยู่ในตัวบุคคล และเอกสารให้เป็นระบบ สามารถเข้าถึง ใช้ประโยชน์ และถ่ายทอดต่อได้ง่ายขึ้น โดยเฉพาะในยุคดิจิทัลที่สถานศึกษาต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยี หลักสูตร ผู้เรียน และรูปแบบการเรียนรู้ การมีระบบจัดการความรู้ที่ดีจะช่วยให้สถานศึกษานำข้อมูลและประสบการณ์เดิมมาใช้แก้ปัญหา วางแผน พัฒนาครู และยกระดับผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงาน ก.พ.ร. และสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ, 2548) องค์ประกอบสำคัญของการจัดการความรู้ในสถานศึกษา ได้แก่ การกำหนดเป้าหมายความรู้ การค้นหาและรวบรวมความรู้ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การจัดเก็บความรู้ การนำความรู้ไปใช้ และการประเมินผลการใช้ความรู้ในทางปฏิบัติ สถานศึกษาอาจดำเนินการผ่านกิจกรรมชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ การประชุมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การนิเทศภายใน การถอดบทเรียนหลังการปฏิบัติงาน การสร้างคลังสื่อดิจิทัล และการใช้ฐานข้อมูลเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจของผู้บริหารและครู (สำนักงาน ก.พ.ร. และสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ, 2548)

แนวคิดของ Nonaka อธิบายว่า การสร้างความรู้ขององค์กรเกิดจากการแลกเปลี่ยนระหว่างความรู้ฝังลึกกับความรู้ชัดแจ้งผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ดังนั้น สถานศึกษาจึงควรส่งเสริมให้ครูและบุคลากรได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ถอดบทเรียนจากการสอน และพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง (Nonaka, 1994) เมื่อครูสามารถเปลี่ยนประสบการณ์ส่วนบุคคลให้กลายเป็นองค์ความรู้ขององค์กรได้ สถานศึกษาก็จะมีฐานความรู้ที่เข้มแข็งและสามารถนำไปใช้พัฒนาคุณภาพผู้เรียนได้จริง

ในยุคดิจิทัล การจัดการความรู้ในสถานศึกษาควรเชื่อมโยงกับเทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น ระบบจัดเก็บเอกสารออนไลน์ แพลตฟอร์มการเรียนรู้ ฐานข้อมูลนักเรียน และเครื่องมือสื่อสารดิจิทัล เพื่อให้การเข้าถึงและแลกเปลี่ยนความรู้เกิดขึ้นได้รวดเร็วและทั่วถึง UNESCO เห็นว่าครูจำเป็นต้องมีสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อใช้ ICT สนับสนุนการจัดการเรียนรู้ การทำงานร่วมกัน และการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะในสังคมแห่งความรู้ (UNESCO, 2018) ดังนั้น การจัดการความรู้ในสถานศึกษาจึงเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ และเป็นฐานในการขับเคลื่อนคุณภาพสถานศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของโลกดิจิทัล

เทคโนโลยีดิจิทัลกับการบริหารการศึกษา

เทคโนโลยีดิจิทัลมีบทบาทสำคัญต่อการบริหารการศึกษาในยุคปัจจุบัน เนื่องจากช่วยให้สถานศึกษาสามารถบริหารจัดการข้อมูล ทรัพยากร บุคลากร หลักสูตร และผู้เรียนได้อย่างเป็นระบบ รวดเร็ว และมี



การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ ๔ และระดับนานาชาติครั้งที่ ๓ “รุ่งอรุณแห่งสันติภาพ”

ประสิทธิภาพมากขึ้น การบริหารการศึกษาจึงมิได้จำกัดอยู่เพียงการใช้เอกสารหรือการตัดสินใจจากประสบการณ์ของผู้บริหารเท่านั้น แต่ต้องอาศัยข้อมูลสารสนเทศและเครื่องมือดิจิทัลเพื่อสนับสนุนการวางแผน การดำเนินงาน การติดตามผล และการประเมินคุณภาพอย่างต่อเนื่อง กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดทิศทางการพัฒนาดิจิทัลเพื่อการศึกษา โดยมุ่งใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษาไทยให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2566)

การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารสถานศึกษาสามารถดำเนินการได้หลายด้าน เช่น การจัดทำฐานข้อมูลนักเรียน ระบบทะเบียนและวัดผล ระบบติดตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ระบบบริหารงานบุคลากร ระบบงบประมาณ ระบบประกันคุณภาพ และแพลตฟอร์มการเรียนรู้ออนไลน์ ข้อมูลเหล่านี้ช่วยให้ผู้บริหารสามารถมองเห็นสภาพจริงของสถานศึกษา วิเคราะห์ปัญหา และตัดสินใจบนพื้นฐานของข้อมูลมากกว่าการคาดเดา OECD ระบุว่า ระบบนิเวศการศึกษาดิจิทัลที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยข้อมูล เทคโนโลยี โครงสร้างพื้นฐาน และสมรรถนะของบุคลากรในการสนับสนุนการเรียนรู้และการบริหารจัดการศึกษาอย่างรอบด้าน (OECD, 2023) นอกจากนี้ เทคโนโลยีดิจิทัลยังช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการสื่อสารและการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง ทั้งผู้บริหาร ครู ผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานภายนอก สถานศึกษาสามารถใช้ระบบประชุมออนไลน์ กลุ่มสื่อสารดิจิทัล เว็บไซต์ และแพลตฟอร์มกลางในการเผยแพร่ข้อมูล รับฟังความคิดเห็น และสร้างความร่วมมือในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา การบริหารลักษณะนี้ช่วยให้สถานศึกษามีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและชุมชนได้ดียิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตาม การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารการศึกษาต้องคำนึงถึงความเหมาะสม ความปลอดภัยของข้อมูล ความเท่าเทียมในการเข้าถึง และจริยธรรมการใช้เทคโนโลยี UNESCO เน้นว่า เทคโนโลยีในการศึกษาควรถูกใช้เพื่อสนับสนุนคุณภาพ ความเสมอภาค และประโยชน์ของผู้เรียน ไม่ใช่ใช้เพียงเพราะความทันสมัยของเครื่องมือ (UNESCO, 2023) ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องมีวิสัยทัศน์ดิจิทัล สามารถเลือกใช้เทคโนโลยีให้เหมาะกับบริบทของสถานศึกษา และพัฒนาครูให้มีสมรรถนะด้านดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง ครูและบุคลากรทางการศึกษาถือเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพราะแม้สถานศึกษาจะมีเครื่องมือหรือระบบที่ทันสมัย แต่หากบุคลากรไม่สามารถใช้เทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้ และการบริหารงานได้อย่างเหมาะสม ย่อมไม่เกิดผลต่อคุณภาพการศึกษาอย่างแท้จริง UNESCO อธิบายว่า สมรรถนะด้าน ICT ของครูมีความสำคัญต่อการพัฒนาการเรียนรู้ การทำงานร่วมกัน และการเตรียมผู้เรียนให้พร้อมต่อสังคมแห่งความรู้ (UNESCO, 2018)

กล่าวโดยสรุป เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือสำคัญในการยกระดับการบริหารการศึกษาให้มีความทันสมัย คล่องตัว โปร่งใส และมีประสิทธิภาพมากขึ้น เมื่อสถานศึกษาสามารถใช้เทคโนโลยีควบคู่กับข้อมูลสารสนเทศ การจัดการความรู้ และการพัฒนาศักยภาพบุคลากรได้อย่างเหมาะสม ย่อมนำไปสู่การบริหารสถานศึกษาที่มีคุณภาพ สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกดิจิทัล และส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนได้

การยกระดับคุณภาพสถานศึกษาด้วยข้อมูลและความรู้

การยกระดับคุณภาพสถานศึกษาในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลและความรู้เป็นฐานสำคัญในการบริหารจัดการ เพราะข้อมูลช่วยให้ผู้บริหารมองเห็นสภาพจริงของสถานศึกษา ส่วนความรู้ช่วยให้สามารถตีความข้อมูลและนำไปใช้แก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม การบริหารที่มีคุณภาพจึงไม่ควรอาศัยเพียงประสบการณ์



การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ ๔ และระดับนานาชาติครั้งที่ ๓ “รุ่งอรุณแห่งสันติภาพ”

หรือการตัดสินใจเฉพาะหน้า แต่ต้องใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ประกอบการวางแผน ดำเนินงาน ติดตามผล และปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติที่มุ่งพัฒนาระบบบริหารจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ และส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) ข้อมูลที่สำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา ได้แก่ ข้อมูลผู้เรียน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การอ่านออกเขียนได้ พฤติกรรมผู้เรียน การเข้าเรียน ข้อมูลครูและบุคลากร ข้อมูลหลักสูตร งบประมาณ ทรัพยากร สภาพแวดล้อม และผลการประเมินคุณภาพภายใน ข้อมูลเหล่านี้สามารถนำมาใช้วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และปัญหาของสถานศึกษา เพื่อกำหนดเป้าหมายการพัฒนาให้ตรงกับบริบทจริงของโรงเรียน การประกันคุณภาพภายในจึงเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้สถานศึกษาจัดเก็บ วิเคราะห์ และใช้ข้อมูลเพื่อพัฒนา มาตรฐานการศึกษาอย่างเป็นระบบ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2566)

อย่างไรก็ตาม ข้อมูลเพียงอย่างเดียวไม่อาจยกระดับคุณภาพสถานศึกษาได้ หากขาดการจัดการความรู้ที่เหมาะสม สถานศึกษาจำเป็นต้องเปลี่ยนข้อมูลให้เป็นสารสนเทศ และพัฒนาสารสนเทศให้เป็นความรู้ที่นำไปใช้ได้จริง เช่น การนำผลสอบมาวิเคราะห์หาสาเหตุของผลสัมฤทธิ์ต่ำ การนำผลประเมินครูมาวางแผนพัฒนาวิชาชีพ หรือการนำข้อเสนอแนะจากผู้ปกครองและชุมชนมาใช้ปรับปรุงการบริหารสถานศึกษา แนวคิดการจัดการความรู้ชี้ให้เห็นว่า ความรู้ขององค์กรเกิดจากการแลกเปลี่ยนระหว่างความรู้ฝังลึกของบุคคลกับความรู้ชัดแจ้งที่สามารถบันทึกและถ่ายทอดได้ (Nonaka, 1994)

การใช้ข้อมูลและความรู้เพื่อยกระดับคุณภาพสถานศึกษาจึงควรดำเนินการผ่านกระบวนการที่เป็นระบบ ได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูล การตรวจสอบความถูกต้อง การวิเคราะห์ข้อมูล การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การตัดสินใจเชิงนโยบาย และการติดตามผลการปรับปรุง เมื่อสถานศึกษามีระบบข้อมูลที่ดี ผู้บริหารและครูจะสามารถเห็นพัฒนาการของผู้เรียนเป็นรายบุคคล วางแผนช่วยเหลือผู้เรียนที่มีปัญหา และออกแบบการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียนได้มากขึ้น OECD อธิบายว่า ระบบข้อมูลผู้เรียนสามารถช่วยให้ผู้เกี่ยวข้องเข้าถึงข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และใช้ข้อมูลแบบทันเวลาเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจทางการศึกษาได้ (OECD, 2023) ในขณะเดียวกัน การใช้ข้อมูลต้องคำนึงถึงจริยธรรม ความปลอดภัย ความเป็นส่วนตัว และความเสมอภาคในการเข้าถึงเทคโนโลยี เพราะข้อมูลทางการศึกษาเกี่ยวข้องกับผู้ใช้ ครู และผู้ปกครอง โดยตรง UNESCO เน้นว่าการใช้เทคโนโลยีและข้อมูลในการศึกษาควรตั้งอยู่บนหลักความเหมาะสม ความเท่าเทียม ความยั่งยืน และประโยชน์สูงสุดของผู้เรียน (UNESCO, 2023)

กล่าวโดยสรุป การยกระดับคุณภาพสถานศึกษาด้วยข้อมูลและความรู้ คือ การบริหารที่ใช้ข้อมูลจริงเป็นฐาน ใช้ความรู้ของบุคลากรเป็นพลัง และใช้กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลไกขับเคลื่อนคุณภาพ หากสถานศึกษาสามารถพัฒนาระบบข้อมูลควบคู่กับวัฒนธรรมการจัดการความรู้ได้อย่างต่อเนื่อง ย่อมทำให้การบริหารมีความแม่นยำ โปร่งใส ตรวจสอบได้ และนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ครู และสถานศึกษาได้ในอนาคต

แนวทางพัฒนาสถานศึกษาอัจฉริยะอย่างยั่งยืน

การพัฒนาสถานศึกษาอัจฉริยะอย่างยั่งยืนเป็นแนวทางสำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลกดิจิทัล โดยสถานศึกษาต้องไม่มุ่งเน้นเพียงการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารหรือการจัดการเรียนการสอนเท่านั้น แต่ต้องพัฒนาระบบบริหาร บุคลากร ข้อมูล องค์ความรู้ และวัฒนธรรมองค์กรให้สามารถปรับตัวได้อย่างต่อเนื่อง กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดวิสัยทัศน์ด้านดิจิทัลเพื่อ



การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ ๔ และระดับนานาชาติครั้งที่ ๓ “รุ่งอรุณแห่งสันติภาพ”

การศึกษาไว้ว่า หน่วยงานด้านการศึกษาคควรใช้ดิจิทัลอย่างเต็มศักยภาพ เพื่อพัฒนาคนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่อย่างทั่วถึง เท่าเทียม และเรียนรู้ตลอดชีวิต (กระทรวงศึกษาธิการ, 2566) มีแนวทางดังนี้

1. การสร้างวิสัยทัศน์และนโยบายดิจิทัลของสถานศึกษาให้ชัดเจน ผู้บริหารต้องกำหนดทิศทางการพัฒนาสถานศึกษาอัจฉริยะให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน ทั้งด้านโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล ระบบข้อมูล การเรียนรู้ของผู้เรียน และการพัฒนาครู การมีนโยบายที่ชัดเจนจะช่วยให้การใช้เทคโนโลยีไม่กระจัดกระจาย แต่เชื่อมโยงกับเป้าหมายคุณภาพของสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2566)

2. การพัฒนาระบบข้อมูลและการบริหารโดยใช้ข้อมูลเป็นฐาน สถานศึกษาคควรมีฐานข้อมูลด้านผู้เรียน ครู หลักสูตร งบประมาณ ผลสัมฤทธิ์ และผลการประเมินคุณภาพที่ถูกต้อง ทันสมัย และนำไปใช้ได้จริง ข้อมูลเหล่านี้จะช่วยให้ผู้บริหารและครูสามารถวิเคราะห์ปัญหา วางแผนพัฒนา ติดตามผล และปรับปรุงคุณภาพได้อย่างแม่นยำ OECD ระบุว่า ระบบข้อมูลผู้เรียนและระบบบริหารข้อมูลทางการศึกษามีบทบาทสำคัญต่อการตัดสินใจและการบริหารจัดการศึกษาในระบบนิเวศดิจิทัล (OECD, 2023)

3. การพัฒนาครูและบุคลากรให้มีสมรรถนะดิจิทัลและสมรรถนะด้านการจัดการความรู้ ครูควรสามารถใช้เทคโนโลยีเพื่อออกแบบการเรียนรู้ วิเคราะห์ข้อมูลผู้เรียน สร้างสื่อดิจิทัล และแลกเปลี่ยนองค์ความรู้กับเพื่อนครูได้อย่างเหมาะสม ขณะเดียวกัน สถานศึกษาคควส่งเสริมชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ การถอดบทเรียน และการจัดเก็บองค์ความรู้ เพื่อให้ประสบการณ์ของบุคลากรกลายเป็นทุนทางปัญญาขององค์กร (Nonaka, 1994)

4. การใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม ปลอดภัย และคำนึงถึงความเท่าเทียม สถานศึกษาคต้องกำหนดมาตรการด้านความปลอดภัยของข้อมูลส่วนบุคคล การใช้สื่อดิจิทัลอย่างรับผิดชอบ และการลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงเทคโนโลยี UNESCO เสนอว่า การใช้เทคโนโลยีในการศึกษาคควพิจารณาจากความเหมาะสม ความเสมอภาค หลักฐานเชิงประจักษ์ และความยั่งยืน โดยยึดประโยชน์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ (UNESCO, 2023)

กล่าวโดยสรุป การพัฒนาสถานศึกษาอัจฉริยะอย่างยั่งยืนต้องอาศัยการบูรณาการระหว่างภาวะผู้นำดิจิทัล ระบบข้อมูล เทคโนโลยี การจัดการความรู้ และการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง หากสถานศึกษาคสามารถดำเนินการได้อย่างเป็นระบบ ย่อมนำไปสู่การบริหารที่มีคุณภาพ โปร่งใส ตรวจสอบได้ และสามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและสังคมดิจิทัลได้อย่างยั่งยืน



การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ ๔ และระดับนานาชาติครั้งที่ ๓ “รุ่งอรุณแห่งสันติภาพ”

องค์ความรู้จากการศึกษา



ภาพที่ 1 สถานศึกษาอัจฉริยะ ขับเคลื่อนด้วยข้อมูลและการจัดการความรู้

สรุปองค์ความรู้เรื่องการบริหารการศึกษาอัจฉริยะ โดยเน้นการใช้ข้อมูล เทคโนโลยีดิจิทัล การจัดการความรู้ และบุคลากร เป็นกลไกสำคัญในการยกระดับคุณภาพสถานศึกษา ให้เกิดการบริหารที่แม่นยำ ครูพัฒนา ผู้เรียนมีคุณภาพ และสถานศึกษาก้าวสู่ความยั่งยืนในยุคดิจิทัล



การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ ๔ และระดับนานาชาติครั้งที่ ๓ “รุ่งอรุณแห่งสันติภาพ”

สรุป

การบริหารการศึกษาอัจฉริยะด้วยการจัดการความรู้ เป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาในยุคดิจิทัล โดยมุ่งใช้ข้อมูล เทคโนโลยีดิจิทัล องค์กรความรู้ และศักยภาพของบุคลากรเป็นกลไกขับเคลื่อนการบริหารอย่างเป็นระบบ สถานศึกษาสามารถนำข้อมูลมาใช้วางแผน ตัดสินใจ ติดตามผล และปรับปรุงการดำเนินงานได้อย่างแม่นยำ ขณะเดียวกัน การจัดการความรู้ช่วยให้ครูและบุคลากรแลกเปลี่ยนประสบการณ์ พัฒนานวัตกรรม และสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ ส่งผลให้ผู้เรียนมีคุณภาพ ครูได้รับการพัฒนา และสถานศึกษาก้าวสู่ความยั่งยืนอย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2566). *แผนปฏิบัติการด้านดิจิทัลเพื่อการศึกษา พ.ศ. 2566–2570*. กระทรวงศึกษาธิการ. <https://itdept.ipst.ac.th/wp-content/uploads/2023/04/MOE-DIGITAL-66-70.pdf>.
- สำนักงาน ก.พ.ร. และสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ. (2548). *คู่มือการจัดทำแผนการจัดการความรู้: โครงการพัฒนาส่วนราชการให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้และการจัดการความรู้ในส่วนราชการ*. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. <https://prt.parliament.go.th/items/813124fc-09b3-44b5-9b9d-7fa7c745c338>.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2566). *แนวทางการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ตามกฎกระทรวงการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2561*. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. <https://boet.obec.go.th/3586/30/01/2023/>
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579*. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษากระทรวงศึกษาธิการ. <https://www.onec.go.th/index.php/book/BookView/1540>.
- Davenport, T. H., & Prusak, L. (1998). *Working knowledge: How organizations manage what they know*. Harvard Business School Press. https://www.researchgate.net/publication/229099904_Working_Knowledge_How_Organizations_Manage_What_They_Know.
- Huang, R., Liu, D., Kanwar, A., Zhan, T., Yang, J., Zhuang, R., Liu, M., Li, Z., & Adarkwah, M. A. (2024). Global understanding of smart education in the context of digital transformation. *Open Praxis*, 16(4), 663–676. https://doi.org/10.55982/open_praxis.16.4.761
- Nonaka, I. (1994). A dynamic theory of organizational knowledge creation. *Organization Science*, 5(1), 14–37. <https://doi.org/10.1287/orsc.5.1.14>
- OECD. (2023). *OECD digital education outlook 2023: Towards an effective digital education ecosystem*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/c74f03de-en>
- UNESCO. (2018). *UNESCO ICT competency framework for teachers: Version 3*. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. https://teachertask-force.org/sites/default/files/2020-07/ict_framework.pdf
- UNESCO. (2023a). *Global education monitoring report 2023: Technology in education: A tool on whose terms?* UNESCO. <https://doi.org/10.54676/UZQV8501>
- UNESCO. (2023b). *Global education monitoring report summary 2023: Technology in education: A tool on whose terms?* UNESCO. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000385723>